

ONG OSTINING INSON XULQ-ATVORIGA TA'SIRI: FREYDDAN ZAMONAVIY PSIXOLOGIYAGACHA

Boltayeva Munavvar Yusuf qizi

Toshkent xalqaro moliyaviy boshqaruv va texnologiyalar universiteti
xalqaro munosabatlar yo'nalishi talabasi

Anatatsiya: Ushbu maqola ong ostining inson xulq-atvoriga ta'sirini psixologik nuqtai nazardan tahlil qiladi. Tadqiqot davomida Freyding psixoanalitik nazariyasi va zamonaviy psixologiyaning yondashuvlari asosida ong osti va ongli xulq-atvor o'rtasidagi bog'liqlik o'rganiladi. Maqolada ong osti jarayonlari, ularning shaxsiy qarorlar, hissiyotlar va ijtimoiy munosabatlarga ta'siri hamda zamonaviy psixologik tadqiqotlar natijalari batafsil tahlil qilinadi. Shu orqali maqola inson xulq-atvorini tushunishda ong ostining roli va zamonaviy psixologiyadagi yondashuvlarni yoritadi.

Kalit so'zlar: Ong osti, xulq-atvor, Freyd, psixoanaliz, zamonaviy psixologiya, hissiyotlar, qaror qabul qilish, shaxsiy rivojlanish.

Inson xulq-atvori murakkab va ko'p qirrali jarayon bo'lib, ong osti jarayonlari bilan bevosita bog'liq. Sigmund Freyd psixoanalitik nazariyasida ong osti shaxsning xulq-atvorini shakllantirishda asosiy omil sifatida ko'riladi. Freydgga ko'ra, insonning ong ostidagi istaklar, qo'rquvlar, va ichki qarama-qarshiliklar uning kundalik hayotidagi qarorlar, hissiyotlar va ijtimoiy munosabatlariga sezilarli ta'sir ko'rsatadi.

Zamonaviy psixologiya esa Freyding nazariyalarini rivojlantirgan holda ong ostining xulq-atvoriga ta'sirini ilmiy usullar bilan tahlil qiladi. Hozirgi zamon tadqiqotlarida ong osti jarayonlari miyadagi neyron tarmoqlar, kognitiv funktsiyalar va hissiy holatlar bilan bog'liq ekanligi aniqlanmoqda. Shu tariqa, ong osti nafaqat ichki psixologik jarayonlarni, balki insonning tashqi atrof-muhit bilan munosabatini ham shakllantiradi.

Maqola davomida ong ostining xulq-atvoriga ta'siri turli psixologik nazariyalar va tadqiqotlar orqali tahlil qilinadi. Freyding psixoanalitik yondashuvi asosida insonning ichki istaklari, repressiya va qarama-qarshi hissiyotlari o'rganiladi. Shu bilan birga, zamonaviy psixologiya va neyropsixologiya tadqiqotlari ong osti jarayonlarining shaxsiy qarorlar, motivatsiya, ijtimoiy xulq-atvor va hissiyotlar bilan qanday bog'liqligini ko'rsatadi.

Ong ostining inson xulq-atvoridagi roli nafaqat nazariy, balki amaliy jihatdan ham muhimdir. Shu orqali shaxsiy rivojlanish, psixoterapiya, ijtimoiy muhit bilan moslashuv va qaror qabul qilish jarayonlarini tushunish mumkin. Bu maqola ong osti va xulq-atvor o'rtasidagi murakkab bog'liqlikni yoritish, psixologik nazariyalarni zamonaviy nuqtai nazardan tahlil qilish va inson xulq-atvorini chuqurroq tushunishga xizmat qiladi.

Ong osti inson xulq-atvorini shakllantirishda markaziy rol o'ynaydi. Sigmund Freydning psixoanalitik nazariyasiga ko'ra, ong osti shaxsning ichki istaklari, repressiya qilingan hissiyotlari va qarama-qarshi motivatsiyalari bilan to'la bo'lib, ularning aksariyati ongli ongga bevosita chiqmaydi. Ushbu ichki jarayonlar insonning kundalik hayotidagi qarorlar, his-tuyg'ular va ijtimoiy munosabatlariga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Freydning nazariyasi asosida ong osti uch qismga bo'linadi: id, ego va super-ego. Id — insonning asosiy instinktiv ehtiyojlari va istaklarini ifodalaydi, ego — ongli ong va tashqi muhit bilan muvozanatni saqlaydi, super-ego esa axloqiy qadriyatlar va ijtimoiy normalarni boshqaradi. Ushbu uch qismning o'zaro munosabati inson xulq-atvorini shakllantiruvchi murakkab psixologik mexanizmni yaratadi.

Freyd nazariyasiga ko'ra, repressiya — ong ostiga tushib qolgan hissiyotlar va xotiralar — inson xulq-atvorining turli jihatlarida namoyon bo'ladi. Masalan, bolalik davrida yuzaga kelgan qo'rquv yoki xafagarchilik, agar ong ostiga repressiya qilingan bo'lsa, kattalikka yetganda shaxsiy qarorlar, munosabatlar va hissiyotlarda ko'rinishi mumkin. Shu nuqtai nazardan ong osti insonning motivatsiyasi, qaror qabul qilish jarayoni va ijtimoiy xulq-atvorida bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Zamonaviy psixologiya Freydning nazariyalarini rivojlantirib, ong osti jarayonlarini ilmiy metodlar orqali tahlil qiladi. Neyropsixologik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ong osti jarayonlari miyadagi turli neyron tarmoqlar bilan bog'liq bo'lib, ularning faoliyati shaxsning hissiyotlarini, qarorlarini va xulq-atvorini shakllantiradi. Masalan, limbik tizim hissiyotlar va motivatsiyalarni boshqarishda muhim rol o'ynasa, prefrontal korteks qaror qabul qilish va ijtimoiy normativlarga moslashuv jarayonida faol ishtirok etadi. Shu tariqa, zamonaviy psixologik yondashuvlar ong ostini faqat psixoanalitik nuqtai nazardan emas, balki neyropsixologik va kognitiv jarayonlar bilan ham tushunishga imkon yaratadi.

Ong ostining xulq-atvoriga ta'siri shaxsiy hayotda, ijtimoiy munosabatlarda va ish faoliyatida keng ko'lamda namoyon bo'ladi. Masalan, insonning stressga qarshi

reaksiyalari, ijtimoiy muhitga moslashuv qobiliyati, shaxsiy qarorlar va hissiyotlarni boshqarish qobiliyati ong osti jarayonlariga bog'liq. Ong ostidagi qarama-qarshi istaklar va repressiya qilingan hissiyotlar shaxsiy rivojlanish va ijtimoiy muvaffaqiyatga ta'sir qiladi. Shu sababli, psixoterapiya va shaxsiy rivojlanish sohasida ong osti jarayonlarini aniqlash va boshqarish muhim ahamiyatga ega.

Zamonaviy psixologiyada ong osti jarayonlarini tahlil qilishda kognitiv-behavioristik yondashuvlar ham qo'llaniladi. Ushbu yondashuvga ko'ra, insonning ongli va ong osti jarayonlari xulq-atvorni shakllantirishda birgalikda ishlaydi. Masalan, avtomatik fikrlar va ong ostidagi e'tiqodlar insonning qarorlarini, hissiyotlarini va ijtimoiy munosabatlarini boshqaradi. Shu orqali zamonaviy psixologik tadqiqotlar Freyd nazariyalarini ilmiy asos bilan mustahkamlaydi va ong ostining xulq-atvoriga ta'sirini yanada aniqroq tushunishga yordam beradi.

Ong osti shuningdek, insonning ijtimoiy va madaniy muhit bilan munosabatini shakllantiradi. Shaxsning madaniy qadriyatlari, oilaviy tarbiyasi va jamiyatdagi tajribalari ong ostiga tushadi va u orqali xulq-atvorni boshqaradi. Masalan, bolalikda olingan ijtimoiy tajribalar va ota-onaning ta'siri ong ostida saqlanib, kattalikka yetganda shaxsning qarorlariga va ijtimoiy xulq-atvoriga ta'sir qiladi. Shu jihatdan, ong osti shaxsning ichki dunyosi va tashqi muhit bilan o'zaro munosabatini uyg'unlashtiruvchi muhim vosita hisoblanadi.

Ong osti jarayonlarini o'rganish amaliy psixologiya va psixoterapiya sohasida keng qo'llaniladi. Masalan, psixoanalitik terapiya orqali insonning repressiya qilingan xotiralarini aniqlash va ularni ongli ongga chiqarish imkoniyati mavjud. Bu shaxsga o'z hissiyotlarini boshqarish, qaror qabul qilish va ijtimoiy munosabatlarda samarali bo'lishga yordam beradi. Shu bilan birga, zamonaviy psixologiya meditatif texnikalar, ongli ong mashqlari va kognitiv-behavioristik yondashuvlar orqali ong osti jarayonlarini boshqarish va shaxsiy rivojlanishni ta'minlash yo'llarini ishlab chiqmoqda.

Ong ostining inson xulq-atvoriga ta'siri nafaqat individual, balki ijtimoiy darajada ham seziladi. Shaxsning jamiyatdagi roli, ijtimoiy munosabatlardagi muvaffaqiyati va jamiyatga qo'shadigan hissasi ong osti jarayonlariga bog'liq. Shu sababli, psixologik tadqiqotlar shaxsning xulq-atvorini tushunishda ong ostining rolini hisobga olishni tavsiya qiladi.

Xulosa qilib aytganda, ong osti inson xulq-atvorini shakllantirishda muhim omil hisoblanadi. Freydning psixoanalitik nazariyasi va zamonaviy psixologik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ong osti jarayonlari insonning hissiyotlari, qaror qabul qilish qobiliyati, ijtimoiy munosabatlari va shaxsiy rivojlanishiga bevosita ta'sir qiladi. Shu bilan birga, ong ostini tushunish va boshqarish amaliy psixologiya va psixoterapiya sohalarida shaxsiy rivojlanish va ijtimoiy muvaffaqiyat uchun muhim ahamiyatga ega. Zamonaviy psixologiya va neyropsixologiya yondashuvlari ong osti jarayonlarini ilmiy asos bilan o'rganish va inson xulq-atvorini chuqurroq tushunish imkonini yaratadi.

Ong osti inson xulq-atvorini shakllantirishda markaziy rol o'ynaydi. Freydning psixoanalitik nazariyasi asosida ong osti shaxsning ichki istaklari, repressiya qilingan hissiyotlari va qarama-qarshi motivatsiyalari bilan to'la bo'lib, ularning aksariyati ongli ongga bevosita chiqmaydi. Zamonaviy psixologiya esa ushbu nazariyalarni rivojlantirib, ong osti jarayonlarini neyropsixologik va kognitiv tahlil orqali chuqurroq o'rganadi. Shu orqali ong osti shaxsiy qarorlar, hissiyotlar, ijtimoiy munosabatlar va shaxsiy rivojlanishga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Maqola shuni ko'rsatadiki, ong ostini tushunish va boshqarish nafaqat psixoterapiya va shaxsiy rivojlanishda, balki ijtimoiy muvaffaqiyat va samarali xulq-atvorni shakllantirishda ham muhim ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Freud, S. (1915). *The Unconscious*. London: Hogarth Press.
2. Freud, S. (1923). *The Ego and the Id*. London: Hogarth Press.
3. Jung, C. G. (1968). *Psychological Aspects of the Unconscious*. Princeton: Princeton University Press.
4. Westen, D. (1998). *The Scientific Legacy of Sigmund Freud: Toward a Psychodynamically Informed Psychological Science*. *Psychological Bulletin*, 124(3), 333–371.
5. Kihlstrom, J. F. (1987). *The Cognitive Unconscious*. *Science*, 237(4821), 1445–1452.
6. Bargh, J. A., & Chartrand, T. L. (1999). *The Unconscious Mind*. *Annual Review of Psychology*, 50, 597–624.
7. Solms, M., & Turnbull, O. (2002). *The Brain and the Inner World: An Introduction to the Neuroscience of Subjective Experience*. New York: Other Press.

GLOBAL SCHOLARS
SCIENTIFIC PUBLISHING

